

ÇANKIRI'DA YAPILAN KIZ KINASI VE ŞENLİK RİTÜELLERİNDE GİYİLEN GELİN GİYSİLERİ

Doç. Dr. H.Nurgül BEGİÇ*

Öğr. Gör. Ceren ÖZ**

ÖZ

Her kültürde var olan ve kendine has özellik taşıyan düğün adetleri ve giysileri yaşanan toplumun özelliklerini yansıtır. İnsanların yaşamlarında üç önemli geçiş dönemi bulunmaktadır. Bunlar doğum, evlilik ve ölüm dönemleridir. İnsan hayatının ikinci dönemini oluşturan evlilik, kadın ve erkek için yaşamlarının olgunluk devresini temsil etmektedir. Toplumun en küçük birimini oluşturan ailenin kurulduğunun yaşanan çevreye duyurulması, sevinç ve mutluluğun toplumla paylaşılması oldukça önemlidir. Bunun için her toplumda farklı uygulamaları olan düğün adetleri toplumsal yaşamla birlikte günümüze kadar değişim ve dönüşümlerle sürdürülmektedir. Çankırı merkezinde de geçmişte kız kınası ve şenliklerinde gelin kızın giydiği giysiler ve aksesuarlar kendine has özellikler taşımaktadır. Günümüzde değişen yaşam biçimiyle birlikte giderek kaybolan giysi ve aksesuar kullanımını yerini farklı giyim ve uygulamalara bırakmaktadır. Geçmişte yapılan ritüel ve giysiler unutulmaya yüz tutmaktadır. Toplamların tek tipleşmeye doğru gittiği dünyada kültürel çeşitliliğimizin korunması ve dünya kültürel mirasının zenginlikleri arasına dahil edilmesi gereği her geçen gün artmaktadır.

Bu çalışmada, Çankırı merkezinde kız kınası ve şenlik ritüellerinde giyilen gelin giysileri incelenecektir. Bu amaçla yapılan çalışmalar kayıt altına alınması; yörenin kültürünü yansıtmaları ve bu kıyafetlerin gelecek kuşaklara aktarılması açısından önemlidir. Diğer taraftan taşınabilen bir kültür ürünü olarak ifade edilebilen kıyafetleri ve aksesuarları ele alan bu çalışma, konunun ilk defa incelenmesi nedeniyle ayrı bir önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çankırı, kına, şenlik, gelin giysileri, düğün.

BRIDAL DRESSES IN GIRL'S HENNA AND FESTIVITY CEREMONIES IN CANKIRI

ABSTRACT

Wedding ceremonies and dresses, which have a place in each culture and have idiosyncratic features, reflect the characteristics of the society lived in. there are three important transition period in human life. These are birth, marriage and death. Marriage, which constitutes the second part of human life, represents the maturity phase of lives of both women and men. The announcement of establishment of family, which is the smallest unit of society and sharing the joy and happiness with society is important. Therefore while having different applications in each society, wedding traditions are carried on until today with alterations and transformations through communal living. In center of Cankiri, the dresses and accessories worn by girls in girl's henna and festivities in the past have idiosyncratic features. Today, gradually disappearing clothing and usage of accessories due to changing life styles, give its place to new clothing and applications. Rituals and clothing of the past fall into oblivion. In a world where societies become standardized, the need for preservation of our cultural diversity and its inclusion among world's cultural heritage richness scales up day by day.

In this essay, the bridal dresses worn in girl's henna and festivity rituals in the center of Cankiri will be examined. The studies carried on for this aim is important in terms of reflecting the culture of the district and transmission of these dresses to next generations. On the other hand, the this study which examines the clothes and accessories which are considered as

* Çankırı Karatekin Üniv. Güzel Sanatlar Fakültesi Moda ve tekstil Tasarımı Böl,
begicnurgul@gmail.com

** Çankırı Karatekin Üniv. Güzel Sanatlar Fakültesi Moda ve tekstil Tasarımı
Böl,cerenoz@gmail.com

portable cultural artifacts, has a particular importance because of the examination of this subject for the first time.

Keywords: Çankırı, henna, festivity, wedding dresses, wedding.

1. Giriş

İnsanoğlunun dünyaya geldiği günden ölümüne kadar bireyselliğinin yanı sıra toplumsal yanı da gelişmektedir. Yaşamış olduğu toplumun geçmişten bugüne aktarılan örf, adet, gelenek ve göreneklere yaşamını etkilemektedir. Böylece toplumlar kendi dönemlerinin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özellikleri ile geçmişten intikal eden örf ve adetleri harmanlayarak, döneme özgü yaşar ve kendilerinden sonra gelecek kuşaklara aktarırlar (Begiç 2015: 363).

Geçiş dönemlerinde kümelenen âdetler, gelenekler, törenler ve törenlerle bunların içerisinde yer alan işlemler ve uygulamalar bir ülkenin ya da belirli bir yörenin geleneksel kültürünün ana bölümlerinden birini oluşturur (Artun 1998: 1). Kadının ve erkeğin birlikteliği; birlikte yaşamın ve toplumun temeli olan ailenin kurulabilmesi için gereklidir. Tarih boyunca insanlar aile kurma eğilimi göstermişlerdir. Kaşgarlı Mahmud'un eseri olan ve en eski yazılı kaynaklarımızdan kabul edilen Divanü Lügat'it Türk'te de "Uragut Erlendi" sözü ile bir kadının evlenmesi vurgulanmıştır (Atalay 2006: I, 257). Geçmişten bugüne; toplumun devamlılığı için gerekli olan aile kurmak eylemi bir takım ritüeller ile desteklenmiş, düğün ritüelleri bu şekilde oluşmaya başlamıştır.

Anadolu'da her yörenin kendine ait düğün adetleri ve kıyafetleri bulunmaktadır. Çankırı'da yapılan kız kınası ve şenlik törenlerinde kullanılan gelin kıyafetleri genel olarak İç Anadolu Bölgesi'ndeki diğer gelin kıyafetlerine benzerlik göstermektedir. Fakat araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır ki; Çankırı'daki gelin kıyafetleri detaylarda çevresindeki coğrafyadan farklı özellikler içermektedir. Her kıyafetin farklı bir giyim ritüeli, farklı bir sessiz dili ve Çankırı'ya özgü takıların kent ve kırsalda değişiklik gösterdiği tesbid edilmiştir. Bu araştırma ile Çankırı'da yapılan kına ve şenlik ritüellerinde kullanılan gelin kıyafetlerinin incelenmesi; hem kültürel mirasın açığa çıkarılması hem de gelecek nesillere aktarımının sağlanması açısından önemlidir.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırma kapsamında öncelikle konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması yapılırken konu ile ilgili bildiri, makale, tez, kitap ve sanal kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca konu ile ilgili saha çalışması yapılmış olup, kaynak kişiler ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

3. Bulgular

3.1. Çankiri İli Hakkında

Orta Anadolu'nun kuzeyinde, İç Anadolu ile Batı Karadeniz geçiş kuşağında yer alan Çankırı; Güneyde Ankara ve Kırıkkale, batıda Bolu, kuzeyde Kastamonu ve Karabük, doğuda ise Çorum illeriyle komşudur. Çankırı'da Neolitik Devirden (M.Ö.7000-5000) bu yana kesintisiz bir yerleşimin varlığı bilinmektedir. Çankırı sırasıyla Hitit, Frig, Kimmer, Lidya, Pers, Paflagon Pontus, Roma, Bizans, Selçuklu, Danişment, Candaroğlu ve Osmanlı dönemlerini yaşamıştır. Bizans Döneminde Germanikopolis ve

Gangra, daha sonraları Kengri olarak adlandırılan il, Cumhuriyet Döneminde Çankırı adını almıştır. Danişmendliler döneminde süratle Türkleşmiş ve kısa sürede Türk tahkimatının en güçlü bölgelerinden biri olmuştur (<http://www.cankiri.gov.tr/tarih> ET.10.11.2017).

Çankırı; Paflagonyalılara dini merkezlik yapmıştır. Şehir, Türk fethinden sonra da varlığını devam ettirmiş ve Osmanlılar zamanında ise teşkil olunan Çankırı Sancağı'nın merkezi olmuştur (Kankal 2011: 33).

3.2. Çankırı'da Yapılan Kız Kınası ve Şenlik Ritüelleri

Çankırı'da evlilik ve aile münasebetleri, bölgenin Osmanlı ve İslam coğrafyasının bir parçası olmasından dolayı Anadolu'nun diğer yerleri ile bariz ayrılıklar olmamakla birlikte; mahalli-kültürel öğelerin ayrılığı ve çeşitliliği sosyolojik bir durumdur (Elibol 1995: 60). Türk aile sisteminin en önemli ritüellerden olan evlilik ritüelleri de; Çankırı ve yöresinde bazı değişikliklerle sürdürülmektedir.

Çankırı'da toplumun devamlılığı adına bir aile kurmak; evlilik çağına gelmiş erkek evladı olan ailelerin kendilerine uygun bir gelin adayı ararlar ve uygun gördükleri gelin adayının ailesini ziyaret ederler. Eğer uygun görülür ise kız tarafı erkek tarafına belli bir gün için haber gönderir. Belirlenen günde iki ailenin de büyükleri hazır olurlar ve bu görüşmeye "Büyük Dünürlük" adı verilir. Büyük dünürlüğe yalnızca damat katılamaz. Çünkü Çankırı düğün adetlerine göre damat evlenene kadar gelinin evine ziyarette bulunamaz. Eğer aile büyük nişan yapmayacak ise büyük dünürlükte geline söz yüzüğü takılır (KK1).

Büyük nişan yapma kararı alındı ise; nişandan önce erkek tarafından geline gelin bohçası gönderilir. Nişandan bir hafta sonra gelinin ailesi damadın ailesine bir sini baklava yazdırıp (Yörede oklava ile hamur açma işlemine yazma denilmektedir.) yollar ve üstüne damat için bir takım ekler. Eğer nişan ve düğün arası Kurban Bayramı'na denk gelirse erkek tarafı kız tarafına süslediği ve altına altın taktığı kurbanlığı Arife günü ikinci zamanında hediye eder (KK5).

Düğün zamanı, düğünde iletişimi sağlaması için "okuyucu" adı verilen kişiler tutulur. Okuyucular düğünden tam bir hafta önce düğün sahiplerinin eş, dost, akrabalarını gezmeye başlarlar ve düğünü haber verirler. Pazartesi günü okuyucuyu gönderen kız evi baklava yazmaya başlar. Salı günü kız evi gelinin çeyizini serer ve serilen çeyiz cuma günü ikinci vaktine kadar sergilenir. Salı günü çeyiz ilk serildiğinde erkek tarafı kız tarafına "çeyiz mübareği" adı verilen ziyarette bulunur. Perşembe günü gelin hamamı yapılır. Gelin hamamına yörede hırızma da denilmektedir (Ayhan 1988:154). Cuma günü gündüz şenlik ve akşam kına yapılır. "Türk inanışlarına göre; kına işaretini taşıyan canlı ve cansız tüm varlıkların kutsallığına inanılır, onlara dokunulmaz" (Kalafat 1990: 51). Çankırı'da da düğün törenlerinde kına yakılması bu bağlamda özel ve önemlidir. Şenlikte ellere sembolik; avuç içine bir parça kına yakılır. Cumartesi yani düğün günü öğlen namazından çıkıp kız evine gelen erkek tarafı ile gelin alma töreni başlar. Gelin almadan önce kız evinde mevlüt okutulur. İkinci namazından sonra da düğün evinde bayrak dikimi gerçekleştirilir. Erkek tarafındaki yakın akrabalarından küçük bir erkek çocuk geline sağdıç olarak tayin edilir. Düğün yerine getirilen gelin ortaya oturtulur ve erkek evi kızın başından etrafa içinde şeker,

kuruyemiş, bozuk para bulunan sencelik saçılır. Misafirlere “gelin önü” adı verilen yemek verilir. Akşam saatlerinde güvey giydirmesi yapılan damat evine gelir ve okuyucu tarafından gelin ile buluşturulur. Damat geline yüz görümlüğü takar. Düğünden sonraki beşinci gün yani perşembe günü gelin ailesine el öpmeye ziyarete götürülür ve evlilik ritüelleri sonlanmış olur (KK1).

3.3. Çankırı’da Yapılan Kız Kınası ve Şenlik Ritüellerinde Giyilen Gelin Giysileri

Türk kültüründe aile kurumuna ve kadına verilen değer Çankırı’da da kız kınası ve şenlik ritüellerinde gelin giysilerine yansımıştır. Çankırı’da özellikle iki çeşit düğün giysisi örneği görülmektedir ve bu düğün giysileri yalnızca gelin tarafından değil gelinin yakınları tarafından da giyilmektedir. Fakat bu giysilerin de bir takım giyilebilme adetleri vardır. Geçmişten beri süre gelen bu adetlere göre nişanlılar şalvar, üç etek, fermane, elmas taç, gümüş kemerden oluşan kaftan adı verilen çok parçalı giysiyi giyebilirken, evli kadınlar ise bindallı adı verilen tek parça kıyafeti giyebilmekte ve yine aynı şekilde elmas taç ve gümüş kemerleri takmaktadırlar. Kaftan ve bindallı örnekleri kentin bulunduğu coğrafyada oldukça sık rastlanan bir düğün giysisi örneğidir. Fakat aksesuar olarak kullanılan elmas taçların bölgede sadece Çankırı kent merkezinde giyildiği tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre gelin giysilerinde değişiklikler çok fazla olmasa da yıllar içinde gelinlerin kullandığı başlıklarda yani aksesuarlarda bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Elmas taç takmaya başlamadan önce merkezde de gelinler başlarına ilçe ve köylerdeki gibi aksesuar olarak fes takarlarmış (Akpınarlı vd. 2008: 284). Gelin giysisi olarak kullanılan kaftanlar, bindallılar, gelinlikler genellikle evlilik çağında genç kızlar tarafından elde ve makinada dikilmiştir. Maddi durumu iyi olan ailelerin ise kaftan ve bindallılarını daha çok şehir dışından getirterek satın aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Fakat aksesuarları olan taçları genç kızlar sert kartondan kalıbını kesip üzerini genellikle saten kumaşla kaplayarak ve üstünü süsleyerek kendileri yapmaktadırlar.

Evlilik sürecinde giyilen gelin giysilerini incelemek adına evlilik sürecini ele almak gerekirse bu süreç nişan töreni ile başlamaktadır. Nişanda gelin kaftan adı verilen çok parçalı giysisini giyer. Yine nişan törenine katılan nişanlılar kaftan giyerken evliler bindallı giyerler. Bütün kaftan ve bindallı giyenler başlarına elmas taçlarını, bellerine gümüş kemerlerini takarlar. Gelinin belli olması için elmas tacının arkasına duvak yerleştirilir, tacın iki yanından gelin teli sallandırılır, boynuna inci gerdanlık takılır (KK2).

Nişandan sonra düğün zamanı geldiğinde perşembe günü gelin hamamı yapılır. Her evlilik çağına gelmiş genç kızın çeyizinde takunya ve peştemal bulunur. Gelin kız gelin hamamında bu peştemal ve gümüş takunyasını giyer.

Cuma günü şenlik yapılır. Şenlikte yine nişanlılar kaftan, evliler bindallı giyerler ve hepsi başlarına elmas taçlarını, bellerine gümüş kemerlerini takarlar. Okuyucu şenlikte gelini en ortaya, kaftan giymişleri gelinin bir tarafına, bindallı giymişleri diğer tarafına oturtur. Şenliğe katılan ve kaftan giyen nişanlı kızlara kayınvalideleri yan beşi bir yerde denilen altınları boyundan ve kol atından geçirilmek sureti ile takarlar. Yan beşi bir yerdeler durumu iyi olan aileler tarafından gelinlerine hediye edilir. Durumu iyi

olmayan aileler ise şenlik için etraftan toplayarak gelinlerine taktıkları emanet altınları şenlikten sonra geri dağıtırlar (KK3).

Şenlik gecesi kız evinde gece kınası yapılır. Şenlik gecesinden itibaren artık gelin kaftan giymeyi bırakır ve bindallı giymeye başlar, başına elmas taç takar ve beline gümüş kemer bağlar. Düğün günü geldiğinde gelin kız bindallı giyer, bindallının içine, yakası dantel ya da iğne oyasından ipek kombinezon giyer, başına elmas taç takar. Elmas tacın iki yanına gelin teli, arkasına duvak tutturulur, beline gümüş kemer takılır.

Düğün gününün ertesi günü geline ilk defa gelinlik giydirilir ve akşama kadar gelin gelinlikle gezer (Kankal 1992: 283). Gelinlik beyaz ve elde dikilmiştir. Gelinliğin üstüne yine elmas taç takılır ve elmas tacın altından gelin teli sallandırılır. Gelin kendisini görmeye gelenleri gelinliği ile karşılar ve gelinlik ile hizmet eder. Gelini ziyaret iki gün sürer; bu sebeple gelin ertesi gün tekrar kaftan giyer ve başına elması tacını ve beline gümüş kemerini takar. Düğünden sonraki ikinci gün gelin bütün gün kaftan, elmas taç ve gümüş kemer ile gezer. Düğünden sonraki beşinci gün yani perşembe günü gelin annesinin evine ziyarete götürülür ve anne evine giden gelin yine kaftan giyer, elmas tacını ve gümüş kemerini takar.

Düğün adetlerinde, evlilerin bindallı, nişanlı ve sözlülerin kaftan, bekarların 'gerilik' diye tabir edilen kıyafetler giymeleri, bekar oğullarına kız bakan anneler için sosyal yaşamda sessiz bir dilin işaretidir. Bu gelenek sayesinde oğlan anneleri düğünlerde oğullarına uygun kız bakarken bindallı ve kaftan giyen kızları ayrı tutmalarını sağlamıştır.

Fotoğraf 1: Geriliklerini Giymiş Hanımlar ve Genç Kız

Bindallı: Eski bir kumaş adı; ipekli kumaşların, kadifelerin üzerlerini kılardan ile iri yapraklar ve dallarışlenmiş olanıdır (Koçu 1967: 39). Çankırı merkezinde genellikle bindallı; mor renkte kadife kumaştan dikilen, tek parça olarak giyilen, sıfır yakalı olup ön yaka göğüs hizasına kadar açık olan bir giysidir. Omuzdan kol altına kadar düz, kol altından etek ucuna doğru genişleyen bindallının ön ve arka bedeninde, yanlara üçgen parça eklenerek bu genişlik sağlanmıştır. Etek boyu ayak bileklerine kadar uzun olup arka etek ön etekten daha uzundur (kuyrukludur). Düz takma kolludur.

Pamuklu dikiş ipliği ile, elde makine dikişi, çırpma dikiş ve ara dikiş kullanılmış, yan dikiş ve eklemelerde makine dikişi kullanılmıştır. Simetrik olarak yerleştirilmiş bitkisel motifler, kıvrımlı dal, püskül motifleri ile oluşturulan işlemede dival işi tekniği uygulanmıştır. Motiflerin renklendirilmesinde altın renkli bükümlü ipek iplik ve pul kullanılmıştır. Astarsız olan bindallının kol ucunda ve yaka kenarında beyaz hazır dantel harç kullanılmıştır. Bindallı yörede evliler tarafından kullanılmaktadır.

Fotoğraf 2: Bindallı Örneği

Fotoğraf 3: Bindallı Örneği

Binlik: Siyah renk çuha kumaştan dikilen binlik; hakim yakalı, uzun kollu, beden boyu ayak bileklerine kadar uzun, önden açık, ön ve arka beden belden kesiklidir. Bel yerinden yan yırtmaçlar başlamış ön kapama üç adet birit ilik ve düğme ile sağlanmıştır. Kollar düz kare formludur, kol ucu yuvarlak kesimlidir ve kol altında kuş vardır. Dikişlerde rengine uygun pamuk ipliği ile; makina dikişi, ara dikiş ve düz dikiş kullanılmıştır. İşleme ön ve arka üst bedende serpmeye, ön ve arka eteklerinde yoğunudur. Süslemesinde simetrik olarak yerleştirilmiş kıvrımlı dal, bitkisel motifler görülür. Yaka, ön ortası, etek ucu kol ve yırtmaç "S" kıvrımlı dallardan oluşan kenar suyu ile çevrilidir. İşlemede kordon tutturma tekniği uygulanmış altın renkli metal bükümlü ipek iplik ve kordon kullanılmıştır. İçi Amerikan bezi ile astarlıdır. Yaka, ön ortası, etek ve kol ucu kenarlarına balıksırtı kordon dikilmiştir.

Fotoğraf 4: Binlik Örneği

Kaftan: Çoğu ipekten yapılan, bir tür uzun, süslü üst giysisidir (www.tdk.gov.tr). Osmanlı'da kaftan varlık göstergesi ve prestij malı durumundadır. Kumaşı, işlemesi, aksesuarları ile kadının statüsüne işaret eder (Görünür, Ögel 2006: 64). Yörede kaftan; cepken, üçetek, şalvar olmak üzere üç ayrı parçadan oluşan nişanlı ve sözlülerin giydiği özel günlerde kullanılan tören giysisini ifade etmektedir. Gelinin boynu ile kol altından kurdele ile çapraz bağlanarak, takılarının dizildiği, kaftanın üstüne takılarak kullanılan uzunca kolyeye de yörede yan beşi birlik adı verilir.

Fotoğraf 5: Kaftan Örnekleri **Fotoğraf 6:** Kaftan ve Yan **Fotoğraf 7:** Kaftan Örneği

Fermane: Bordo, siyah ve mor renklerden kadife kumaştan dikilen üçeteğin üzerine giyilen fermane, hakim yakalıdır. Düz kare formlu takılan kollara kuş çalışılmıştır. Ön, arka beden ve kolları işlemelidir. Süslemesinde kıvrık dal, şal motifleri, stilize ay, yıldız, çiçek motifleri yer alır. Kenar suyu stilize çiçek ve yapraklarla, kıvrımlı dallardan oluşur tüm kenarları ve kol ucunu çevreler. Fermanenin ön bedenlerinde ve arka bedeninde püskül kullanılmıştır. İşlemede kordon tutturma tekniği uygulanmış, altın renkli metal bükümlü kordon iplik ve beyaz dikiş ipliği kullanılmıştır. İçi yeşil renkte pamuklu kumaş ile astarlıdır. Yaka, ön ortası, etek ve kol ucu kenarlarına altın renkli balıksırtı şeklinde hazır harç dikilmiştir. Kadife kumaş beyaz renkli pamuklu astarla dublelenmiş, üzerine işlemesi yapılmıştır. Dikiş tekniği olarak; çırpma dikiş, ara dikişi, elde ve makinada düz dikiş uygulanmış farklı renkte dikiş iplikleri kullanılmıştır. Kimi bölgelerde cepken olarak adlandırılan bu üst giysisine Çankırı merkezinde fermane denilmektedir (KK1).

Fotograf 8: Fermane Örneği (Ön)

Fotograf 9: Fermane Örneği (Arka)

Üçetek: Kırmızı, turuncu, koyu bej renkli, boyuna yollu çiçekli, (sevai) kumaştan dikilen cepkenin altına giyilen üç etek entari; hakim yakalı, uzun kollu, beden boyu ayak bileklerine kadar uzundur. Önden açık, yanlar bel hizasından yırtmaçlı, kenarları yarım ay şeklinde dilimlidir. Ön ortasında beş adet birit düğme ve düğme ile kapama sağlanmış olup düğmeler elde hazırlanmıştır. Etek ucuna genişlik sağlamak amacıyla, ön ortası kenarlarına ve yanlarına üçgen parça eklenmiştir. Düz kare formundaki kolların uçları dilimli olup kol altına kuş çalılmıştır. Ön ortası, etek çevresi, yaka, yırtmaç ve kol uçları balıksırtı hazır harç ile temizlenmiş, kollarda kırmızı pamuklu astar bezi, ön ve arka beden amerikan ile astarlıdır. Elde ve makinada düz dikiş, çırpma dikişi, ara teğel kullanılan dikiş teknikleridir.

Fotograf 10: Üç Etek Örneği

Şalvar: Vücudun belden aşağısına giyilen uzun veya kısa iç giysidir (www.tdk.gov.tr). Lila saten kumaştan, kumaşın eninin tamamı kullanılarak oldukça geniş dikilen üç eteğin altına giyilen don/şalvar'ın paçaları büzgülüdür. Bel ve paça uçlarında uçkur yeri bulunmaktadır. Bel yerinde ve paçada lastik takılarak bedene oturtulmuştur. Ağ ortasında peyik parçası ile rahatlık sağlanmıştır. Paçaların uçlarında Amerikan kumaşından kumaş ilavesi yapılmış, boyu bileklere kadar uzundur. Makinada düz dikiş ve elde oyulgama dikişi kullanılmıştır. Şalvar astarsızdır.

Fotoğraf 11: Kaftan Altına Giyilen Şalvar Örneği

Duvak: Gelinin başını, bazen de yüzünü örten dantel veya tül den örtüdür (www.tdk.gov.tr). Yörede de geleneksel anlamda duvak; tül, organze, dantelden, beyaz ya da krem renkli, çeşitli uzunluklarda, gelinin başına kına gecesi, şenlik ve düğün gününde takılan örtüdür.

Fotoğraf 12: Duvak Örneği

Fotoğraf 13: Duvak Örneği

Elmas Taç: Tavus kuşu biçimli kartondan kesilir düğünlerde kaftan ve bindallı ile birlikte giyilir. Ortasına elmas veya mücevher dikilir (Ayhan 1988: 145). Yörede elmas taç; nişan merasimi, kına gecesi, şenlik, düğünde, düğün günü ertesi el öpmeye, beşik mevlüdü, sünnet törenlerinde, kaftan, bindallı ve gerilik olarak tabir edilen, iyi kumaşlardan özel dikim kıyafetlerin üzerine tören sahibi ve yakınları tarafından takılır. Elmas Taç üzerine titrek, elmas iğne, elmas gerdanlık, altın, gümüş takılar tutturulur arkada nazara karşı küçük nazarlık gök boncuk dikilir ve uç kısmı boncuk oyası ile temizlenir. Titrek adı verilen elmas iğne geçmişte şehrin ileri gelenlerinde bulunur ve

genelde elmas tacı süslemek için kullanılmış.

Fotoğraf 14. Elmas Taç Örnekleri

Fotoğraf 15. Titrek Elmas İğnesi Örneği

Fes: Genellikle kırmızı renkli, ön taraf bütün alınının hizasına gelecek şekilde altın kaplıdır. Üstüne oyali yemeni veya çevre adı verilen örtüler örtülür (Ayhan 1988: 145). Yörede fes elmas taç takma adetinin öncesinde vardır, elmas taç ile birlikte son bulmuştur (KK2).

Gümüş Kemer: Kemer; bele dolanarak toka ile tutturulan kumaş, deri veya metalden yapılan bel bağıdır (www.tdk.gov.tr). Yörede geleneksel kemer; gümüşten, hasır örgülü, tokalı bindallı, kaftan üzerine takılan giyim aksesuarıdır.

Fotoğraf 16: Gümüş Kemer Örneği

Gelin Teli: Gelinlerin başlarına takılan parlak, uzun, ince gümüş tel (www.tdk.gov.tr). Çankırı merkezde de gelinler elmas taçlarının yanından gelin telini sarkıtarak takarlar.

Fotoğraf 17: Gelin Teli Örneği

Gelinlik: Gelin giysisi (www.tdk.gov.tr). Tafta, organze, saten, tül, dantel, şifon, ipek gibi kumaşlardan, genellikle beyaz ve krem renkli, özel olarak dikilen, dönemin moda anlayışına göre model özelliği farklılık gösteren elbise.

Fotoğraf 18: Gelinlik Örneği

Fotoğraf 19: Gelinlik Örneği

Takunya: Genellikle hamam vb. ıslak tabanlı yerlerde kullanılan, yüksek ökçeli, ağaçtan yapılmış bir tür ayak giysisi, nalın (www.tdk.gov.tr). Çankırı merkez çeyiz geleneklerinde genç kızların çeyizinde genelde nalınları bulunur.

Fotoğraf 20: Takunya Örneği

İnci Gerdanlık: İnciden yapılmış boyuna takılan takı (www.tdk.gov.tr). Düğünde eksik görülürken geline takı olarak alınır ve "bi külte inci" olarak tabir edilir.

Fotoğraf 21: İnci Gerdanlık Örneği

Peştamal: Hamamda örtünmek için kullanılan ince dokuma (www.tdk.gov.tr). Özellikle geçmişte genç kızların çeyizlerinde bulunan genellikle işlemeli havludur.

İçlik (Kombinezon): İpekli veya pamuktan mamul iç giysi (Ayhan 1988: 145). Yörede; ipek veya saten kumaştan, yakası iğne oyası, dantelle işlemeli askılı iç giyim türü olan içlik (kombinezon) kaftan veya bindallının içine giyilir.

Sonuç

Yöreden yöreye değişiklik göstermesine rağmen genellikle Anadolu'da kadınların giydikleri Bindallı ve Kaftan'ın Çankırı'da da var olduğu ve yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. İncelenen örneklerde; kaftan ve bindallıların kalıp olarak değişiklik göstermemekle birlikte kişiye göre ölçü değişikliği gösterdiği, kumaşların ise kişinin gelir durumuna göre farklılık göstermekte, elde ve makinada dikişlerinin yapıldığı görülmektedir. Çankırı'da geleneksel gelin kıyafetleri medeni duruma göre giyilmektedir. Evliler; bindallı, nişanlı ve sözlüler; kaftan giyebilmektedirler. Her iki tür kıyafetin de tamamlayıcı aksesuarları aynıdır. Bu aksesuarlar, elmas taç ve gümüş kemerdir. Elmas taç, Anadolu geleneksel gelin kıyafetlerinde ve özellikle Çankırı'nın içinde bulunduğu coğrafyada pek rastlanan bir aksesuar değildir. Fakat Çankırı kent merkezinde Elmas Taç kullanımı oldukça yaygındır ve önemlidir. Geçmişte kıyafet çeşitliliğinin az olmasından dolayı her özel günde kullanılan geleneksel kıyafetler; günümüzde yalnızca kına gecesinde şehirde giyilmektedir. Kıyafetler sandıklarda özenle günümüze kadar bozulmadan saklanmaya çalışılmış ve sahipleri tarafından hala değerli sayılmaktadır. Geleneksel gelin giysilerinin kayıt altına alınarak gelecek nesillere aktarımının sağlanması, kültürel zenginliğimize dikkat çekerek farkındalık yaratılmasında önemli çalışmalar olarak değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- AKPINARLI, Feriha ve diğer (2008), *Çankırı El Sanatları*, Ankara: Hazar Reklam Matbaası.
- ARTUN, Erman (1998), "Tekirdağ Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri Doğum- Evlenme- Ölüm" , *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 9-10, 85-107.
- ATALAY, Besim (2006), *Divanü Lûgat-İt Türk Tercümesi*. Ankara: Türk Hava Kurumu Basımevi.
- AYHAN, Bâhattin (1988), *Çankırı ve İlçeleri*. Ankara: Gülay Ajans.
- BEGİÇ, Nurgül (2015), "Ankara Kazan Düğün Adetleri ve Geleneksel Düğün Kıyafetleri." *Başkent Üniversitesi II. Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyum ve Çalıştayı*, Ankara.
- ELİBOL, Ahmet (1995), "Şer'iyye Sicillerine Göre XIX. Yüzyıl Başlarında Çankırı'nın İdari ve Sosyal Durumu", *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı.

GÖRÜNÜR, Lale & ÖGEL, Semra (2006), "Osmanlı Kaftanları ile Entarilerinin Farkları ve Kullanışları." *İTÜ Dergisi*, 1-3, 59-68.

KALAFAT, Yaşar (1990), *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

KANKAL, Ahmet (1992), "XIX. Yüzyıldan Günümüze Ankara-Çankırı Havalisinden Düğün ve Hac Adetleri", *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, VII, 271- 287.

KANKAL, Ahmet (2011), *XVI. Yüzyılda Çankırı*. Çankırı: Yeni Gün Ofset Matbaacılık.

KOÇU, Reşat, Ekrem (1967), *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Ankara: Sümerbank Kültür Yayınları Başnur Matbaası.

<http://www.cankiri.gov.tr/tarih>

<http://www.tdk.gov.tr>

KAYNAK KİŞİLER

KK1: Zeliha Şahin: 1927, Ev Hanımı, 03.11.2017 tarihinde Çankırı'da yapılan görüşme. Ses kayıtları H. Nurgül Begiç arşivindedir.

KK2: Mediha Oğultürk: 1947, Ev Hanımı, 14.11.2017 tarihinde Çankırı'da yapılan görüşme. Ses kayıtları H. Nurgül Begiç arşivindedir.

KK3: Nilgün Akbıyık: 1969, Ev Hanımı, 10.01.2018 tarihinde Çankırı'da yapılan görüşme. Ses kayıtları H. Nurgül Begiç arşivindedir.

KK4: Hülya Yazıhan: 1965 Memur, 02.11.2017 tarihinde Çankırı'da yapılan görüşme. Ses kayıtları H. Nurgül Begiç arşivindedir.

KK5: Suzan Merzi: 1943, Ev Hanımı, 14.11.2017 tarihinde Çankırı'da yapılan görüşme. Ses kayıtları H. Nurgül Begiç arşivindedir.